

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/42/2001

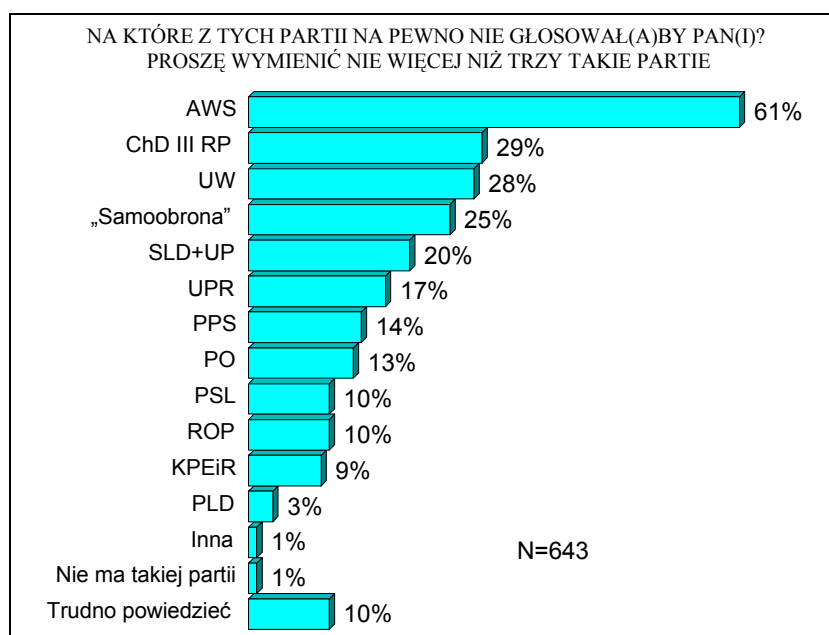
PRZED WYBORAMI PARLAMENTARNYMI - PEWNOŚĆ GŁOSOWANIA, ALTERNATYWY WYBORCZE, ELEKTORATY NEGATYWNE

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, MARZEC 2001

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- ◆ Pod względem pewności głosowania najbardziej zdecydowanych zwolenników ma koalicja wyborcza SLD-UP. Ponad dwie trzecie jej obecnych sympatyków (67%) wyraża przekonanie, że w dniu wyborów z pewnością będzie na nią głosować. Nieco mniej pewni swych decyzji wyborczych są obecni zwolennicy PSL i AWS (po 45%), a jeszcze mniej Platformy Obywatelskiej (34%). Relatywnie najwięcej wahających się wyborców ma UW - tylko 22% jej obecnych sympatyków wyraża całkowitą pewność poparcia jej w głosowaniu.
- ◆ Największe możliwości zwiększenia swego dotychczasowego stanu posiadania ma PO, ponad jedna szóstka wyborców (17%) o określonych preferencjach głosowałaby na to ugrupowanie jako drugie. Dość szerokie zaplecze ma także PSL (15% alternatywnych wskazań). Dla nieco mniejszej liczby głosujących partią drugiego wyboru byłaby UW (9%) lub koalicja SLD-UP (8%). Wśród najbardziej liczących się ugrupowań najskromniejszą rezerwą dysponuje AWS, tylko 4% wyborców pozostałych ugrupowań głosowałoby na nią jako na partię drugiego wyboru.
- ◆ AWS ma także największy elektorat negatywny.

W pierwszym kwartale tego roku scena polityczna w naszym kraju wyraźnie się ożywiła, co zapewne wiąże się z przewidzianymi na jesień wyborami parlamentarnymi. Wyrazem tego ożywienia było nie tylko utworzenie Platformy Obywatelskiej i związane z tym faktem ruchy personalne, ale także przetasowania i sojusze wyborcze zawierane przez mniejsze ugrupowania mające raczej niewielkie szanse samodzielnego wejścia do parlamentu. W marcowym sondażu¹ przedmiotem naszego zainteresowania była właśnie sytuacja na scenie politycznej kraju. Poza określeniem preferencji wyborczych, które zanalizowaliśmy we wcześniejszym komunikacie², zbadaliśmy układ wzajemnych sympatii i antypatii między elektoratami poszczególnych ugrupowań, czyli siłę podziałów istniejących na tej scenie. Próbowaliśmy też ustalić pewność deklarowanych przez respondentów decyzji wyborczych.

Przypomnijmy jeszcze, że według marcowego sondażu wśród potencjalnych uczestników wyborów najwięcej sympatyków ma obecnie koalicja wyborcza SLD i UP - gdyby wybory odbywały się już teraz, głosowałoby na nią ponad dwie piąte wyborców (44%). Deklarowane poparcie dla pozostałych liczących się ugrupowań było o wiele niższe: PO - 12%, AWS - 9%, PSL - 7%, UW - 6%. Inne partie nie weszłyby do parlamentu.

PEWNOŚĆ GŁOSOWANIA

Poprosiliśmy ankietowanych, by na 10-punktowej skali określili, w jakim stopniu są pewni, że w dniu wyborów faktycznie oddadzą głos na ugrupowanie, które popierają obecnie. Na skali tej 1 oznaczało, że respondent w ogóle nie jest pewien, czy będzie na tę partię głosować, a 10 - całkowitą pewność głosowania na tę partię.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (130) przeprowadzono w dniach 2-5 marca 2001 roku na 1050-osobowej reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

² Zob. komunikat CBOS „Preferencje partyjne w marcu”, marzec 2001.

Koalicja wyborcza SLD-UP także pod względem pewności głosowania ma najbardziej zdecydowanych zwolenników. Odpowiedzi potencjalnych wyborców tej koalicji nie tylko mieściły się przeciętnie najbliżej punktu wyrażającego całkowitą pewność, ale także były relatywnie najbardziej zgodne. Nieco mniej pewni swej decyzji wyborczej są obecni sympatycy PSL i AWS, przy czym przeciętnie odpowiedzi badanych popierających PSL są minimalnie wyższe od średniej³ w całej populacji wyborców, natomiast deklaracje zwolenników AWS są od niej nieznacznie niższe (czyli wyborcy są mniej niż przeciętnie pewni, że w wyborach poprą to ugrupowanie). Jednocześnie deklaracje zwolenników AWS okazują się mniej spójne niż odpowiedzi sympatyków PSL.

Najmniej pewni swych decyzji wyborczych są zwolennicy Unii Wolności oraz osoby zamierzające poprzeć w wyborach Platformę Obywatelską.

Tabela 1

Do wyborów pozostało jeszcze kilka miesięcy. W trakcie kampanii wyborczej zdarza się, że ludzie zmieniają swoje zamiary, chęć głosowania na daną partię. W jakim stopniu jest Pan(i) przekonany(a), że w dniu wyborów zagłosuje na tę właśnie partię?			
Elektoraty	Średnie ocen w elektoratach na 10-punktowej skali, na której 1 oznacza, że respondent w ogóle nie jest pewien, czy będzie na tę partię głosować, a 10 - całkowitą pewność, iż będzie głosować na tę partię	Odchylenie standardowe	Liczebność wyborców w próbie
SLD+UP	9,01	1,81	N=284
PSL	8,45	1,93	N=47
AWS	8,10	2,35	N=57
PO	7,58	2,45	N=74
UW	6,73	2,60	N=37

Analizując te dane w inny sposób można stwierdzić, że ponad dwie trzecie obecnych wyborców koalicji SLD-UP (67%) ma całkowitą pewność, że w dniu wyborów udzieli jej poparcia. W potencjalnych elektoratach PSL i AWS liczba osób w pełni przekonanych, że w wyborach oddadzą głos na te ugrupowania, przekracza dwie piąte (45%).

³ Średnia pewność głosowania w całej populacji głosujących i mających określone preferencje wyniosła 8,43, a przeciętne odchylenie standardowe 2,19.

Tabela 2

Potencjalne elektoraty	Odsetki respondentów:			
	zupełnie niepewnych co do swej decyzji wyborczej (na skali odpowiedź 1)	raczej niepewnych co do swej decyzji wyborczej (na skali odpowiedzi 2-5)	raczej pewnych, że będą głosowali na tę partię (na skali odpowiedzi 6-9)	całkowicie pewnych, że będą głosowali na tę partię (na skali odpowiedź 10)
SLD+UP	1	6	26	67
PSL	0	14	41	45
AWS	3	13	39	45
PO	2	21	43	34
UW	5	33	39	22

Także w tym ujęciu widać, że największe odsetki głosów niepewnych mają UW i PO. Tylko co trzeci wyborca Platformy jest całkowicie przekonany, że w czasie wyborów podtrzyma swoją obecną decyzję i będzie głosować na to ugrupowanie, natomiast więcej niż co piąty spośród nich nie ma takiej pewności. W elektoracie UW liczba osób niepewnych swej decyzji jest jeszcze wyższa i przekracza jedną trzecią, natomiast całkowicie pewnych wyborców UW ma tylko nieco ponad jedną piątą.

W wersji pesymistycznej dla tych ugrupowań - gdyby liczba wyborców ograniczyła się tylko do „twardego” elektoratu (czyli tych, którzy wskazywali punkty na skali bliższe 10) - w przypadku UW poparcie mogłoby spaść do mniej niż dwóch trzecich obecnego stanu posiadania tego ugrupowania (czyli biorąc za podstawę marcowe wyniki - do około 4% głosów), w przypadku PO zaś mogłoby się obniżyć do nieco ponad trzech czwartych obecnego odsetka wskazań (czyli do 9%). Natomiast gdyby niepewni zwolennicy porzucili elektorat koalicji SLD-UP, to wynik tych ugrupowań obniżyłby się tylko mniej więcej o jedną czternastą (czyli do około 40%). Oczywiście powyższe odsetki wskazują jedynie na możliwą skalę zmian wynikających ze wskaźnika niepewności elektoratu, nigdy bowiem nie jest tak, że owi niepewni wyborcy odchodzą w całości w polityczny niebyt, lecz jedynie zmieniają swoje preferencje - osłabienie jednego ugrupowania oznacza zwykle wzmocnienie innego, choć niezbyt odległego politycznie.

ALTERNATYWY WYBORCZE

Szanse wyborcze poszczególnych partii i koalicji są określone nie tylko przez skalę udzielanego im poparcia, ale także przez ich zdolność do pozyskiwania zwolenników w elektoratach pozostałych ugrupowań. Sympatie poszczególnych elektoratów także nie pozostają bez znaczenia dla możliwości tworzenia powyborczych sojuszy czy koalicji, choć w tym przypadku decydujące znaczenie ma oczywiście wyborcza arytmetyka. Z tych powodów warto się dowiedzieć, którym ugrupowaniom, biorąc pod uwagę sympatie wyborców, jest do siebie bliżej, a którym dalej.

		CBOS
Gdyby mógł (mogła) Pan(i) głosować na kandydatów jeszcze jednej partii, to którą partię wybrał(a)by Pan(i) jako drugą?		(N=569)
PO		17%
PSL		15%
UW		9%
SLD+UP		8%
KPEiR		6%
AWS		4%
ROP		3%
UPR		2%
„Samoobrona”		2%
PPS		2%
ChD III RP		2%
PLD		1%
Inna		2%
Nie ma takiej partii		17%
Trudno powiedzieć		10%

Ogólnie rzecz biorąc, największe możliwości powiększenia swego dotychczasowego stanu posiadania ma PO - ponad jedna szóstka wyborców mających określone preferencje głosowałyby na to ugrupowania jako drugie. Dość duże zaplecze ma także PSL. Unię Wolności jako partię drugiego wyboru wybrałyby co jedenasty wyborca. Niemal takie samo poparcie wśród sympatyków innych partii uzyskuje koalicja SLD-UP. W gronie najbardziej liczących

się ugrupowań najmniejsze poparcie ma AWS, tylko 4% wyborców głosowałoby na nią jako na partię drugiego wyboru. Więcej niż co szósty potencjalny uczestnik wyborów praktycznie nie widzi możliwości poparcia innego ugrupowania, niż to, na które zdecydował się głosować.

W elektoratach liczących się ugrupowań najwyższy wskaźnik bezalternatywności wyboru można zauważyć wśród wyborców koalicji SLD-UP. Jedna czwarta z nich nie widzi na naszej scenie żadnego innego ugrupowania, na które mogłaby głosować. Tyle samo osób wybrałoby jako drugą partię byłego współkoalicjanta SLD, a zarazem partię o podobnym rodowodzie - PSL. Co szósty potencjalny wyborca SLD-UP wskazał PO jako partię drugiego wyboru.

Analogicznie w elektoracie PSL największą sympatią cieszy się koalicja SLD-UP - głosowałoby na nią więcej niż co piąty wyborca tego ugrupowania. Wśród części zwolenników tej partii nadzieje wzbudza też PO - 12% sympatyków PSL deklaruje, że w wyborach poparłoby tę inicjatywę jako drugą. Co dziesiąty zwolennik PSL za partię drugiego wyboru uważa „Samoobronę”, co jedenasty zaś - KPEiR.

Tabela 3

Gdyby mógł (mogła) Pan(i) głosować na kandydatów jeszcze jednej partii, to którą partię wybrał(a)by Pan(i) jako drugą?	Potencjalne elektoraty				
	AWS	PO	PSL	SLD+UP	UW
	w procentach				
AWS	-	17	6	1	2
ChD III RP	8	0	1	0	0
KPEiR	5	1	9	6	9
PO	34	-	12	17	43
PPS	0	0	7	2	3
PSL	4	5	-	25	5
PLD	0	0	0	2	0
ROP	13	1	7	1	7
SLD+UP	3	17	22	-	16
UPR	0	5	0	3	0
UW	11	23	7	6	-
„Samoobrona”	0	0	10	2	0
Inna	3	2	3	1	5
Nie ma takiej partii	4	13	8	25	2
Trudno powiedzieć	15	16	8	9	8
	100	100	100	100	100

Sympatie potencjalnych wyborców PO wydają się w największym stopniu podzielone politycznie, co wskazywałoby na centrowy⁴ charakter elektoratu tego ugrupowania. Takie same odsetki wyborców jako partię drugiego wyboru wskazują AWS, co koalicję SLD-UP. Jednak wyborcom Platformy jest najbliższej do UW: blisko co czwarty sympatyk PO - gdyby była tak możliwość - jako drugą poparłby w wyborach właśnie Unię.

Także elektorat UW najchętniej oddałby swój drugi głos, gdyby była taka możliwość, na Platformę Obywatelską (43% wskazań). Sporym - choć znacznie mniejszym niż PO - poparciem sympatyków UW cieszy się także koalicja wyborcza SLD-UP (16%). Za ledwie 2% zwolenników UW jako partię drugiego wyboru wybrałoby byłego współkoalicjanta - AWS.

Potencjalny elektorat AWS poza swoim ugrupowaniem najczęściej wskazywał PO (34%). W gronie wyborców tego ugrupowania mniejszy odsetek sympatyków ma ROP (13%), a także były współkoalicjant UW (11%).

SIŁA NIECHĘCI - ELEKTORATY NEGATYWNE

Możliwość poprawiania wyborczych notowań związana jest głównie z atrakcyjnością i siłą przyciągającą nowych sympatyków z grona zwolenników pozostałych ugrupowań lub osób biernych politycznie. Z drugiej strony potencję polityczną każdej partii limituje stopień niechęci i siła negatywnego *image'u*, jakie ma każda z nich wśród części wyborców. Wielkość owych negatywnych elektoratów, a także ich opiniotwórcza siła (czyli zdolność rozpowszechnienia swoich krytycznych lub tylko niezyczliwych opinii m. in. za pośrednictwem mediów) wskazuje na ograniczenia możliwości pozyskiwania nowych zwolenników.

Wśród ugrupowań obecnych na naszej scenie politycznej zdecydowanie najwięcej zdeklarowanych przeciwników ma AWS - prawie dwie trzecie potencjalnych wyborców (61%) stwierdza, że z pewnością nie oddałoby na nią głosu. O połowę mniejszy elektorat negatywny mają: ChD III RP (29%) oraz UW (28%). Co czwarty głosujący z pewnością nie poparłby „Samoobrony”, a co piąty - koalicji SLD-UP. Co najmniej jedną dziesiątą głosów

⁴ Jeśli weźmiemy pod uwagę podziały istniejące na naszej scenie politycznej.

odrzucających zebrały jeszcze UPR, PPS, PO, ROP i PSL. Wśród liczących się ugrupowań relatywnie najmniejszy odsetek głosów negatywnych otrzymało PSL.

		CBOS
Na które z tych partii na pewno nie głosował(a)by Pan(i)? Proszę wymienić nie więcej niż trzy takie partie		(N=643)
AWS	61%	
ChD III RP	29%	
UW	28%	
„Samoobrona”	25%	
SLD+UP	20%	
UPR	17%	
PPS	14%	
PO	13%	
PSL	10%	
ROP	10%	
KPEiR	9%	
PLD	3%	
Inna	1%	
Nie ma takiej partii	1%	
Trudno powiedzieć	10%	

Osoby określające swoje poglądy polityczne jako lewicowe najczęściej wśród partii odrzuconych wymieniają AWS (86%), a także ChD III RP (42%) oraz UW (35%). Więcej niż co piąta osoba o orientacji lewicowej deklaruje niegłosowanie na UPR i „Samoobronę”, a niemal co piąta odrzuca możliwość głosowania na PO.

Z kolei wśród badanych deklarujących poglądy prawicowe niemal dwie trzecie (65%) na pewno nie oddałoby swego głosu na koalicję SLD-UP, co trzeci odrzuca możliwość głosowania na „Samoobronę” i PPS, a ponad jedna piąta - na UW i PSL. Warto jeszcze zaznaczyć, że niemal co trzeci respondent identyfikujący się z prawicą nie zamierza głosować na AWS, choć wśród wszystkich grup respondentów wyróżnionych ze względu na poglądy polityczne jest to odsetek najniższy.

Tabela 4

Na które z tych partii na pewno nie głosował(a)by Pan(i)? Proszę wymienić nie więcej niż trzy takie partie	Deklarowane poglądy polityczne			
	lewica	centrum	prawica	Trudno powiedzieć
	w procentach			
AWS	86	57	31	43
ChD III RP	42	27	11	24
KPEiR	5	14	13	7
PO	19	10	7	5
PPS	6	11	33	6
PSL	4	7	22	10
PLD	2	5	4	2
ROP	13	12	4	7
SLD+UP	1	12	65	10
UPR	22	15	14	9
UW	35	27	23	15
„Samoobrona”	22	28	34	9
Inna	1	1	0	1
Nie ma takiej partii	1	0	0	5
Trudno powiedzieć	4	14	5	31

Zróznicowania związane z poglądami politycznymi ankietowanych przekładają się na opinie elektoratów poszczególnych ugrupowań.

Wśród sympatyków koalicji SLD-UP podobnie silnie jak wśród osób o poglądach lewicowych odrzucana jest możliwość głosowania na AWS. Prawie dwie piąte zwolenników tej koalicji z pewnością nie będzie głosować na ChD III RP, a ponad jedna trzecia nie udzieli poparcia UW. Średnio co piąty wyborca SLD-UP deklaruje, że w wyborach na pewno nie poprze „Samoobrony”, PO i UPR.

Ponad połowa sympatyków PO deklaruje zdecydowaną niechęć do „Samoobrony”. Potencjalni wyborcy PO stanowczo odrzucają także możliwość głosowania na oba ugrupowania wyznaczające na naszej scenie najbardziej wyrazistą linię podziałów: z jednej strony koalicję SLD-UP (nieco silniej), a z drugiej AWS (nieco słabiej). Po około jednej czwartej sympatyków tej inicjatywy wyborczej nie będzie głosować na PPS, KPEiR oraz ChD III RP. Co ciekawe, ponad jedna piąta nie poparłaby też UPR.

Tabela 5

Na które z tych partii na pewno nie głosował(a)by Pan(i)? Proszę wymienić nie więcej niż trzy takie partie	Potencjalne elektoraty				
	AWS	PO	PSL	SLD+UP	UW
	w procentach				
AWS	-	41	74	87	30
ChD III RP	9	24	29	39	19
KPEiR	2	25	7	6	36
PO	11	-	15	19	5
PPS	47	27	11	4	27
PSL	29	17	-	4	20
PLD	8	5	6	2	9
ROP	6	7	13	14	1
SLD+UP	74	46	11	-	43
UPR	16	21	19	19	11
UW	29	17	39	36	-
„Samoobrona”	14	52	14	22	48
Inna	0	0	0	1	0
Nie ma takiej partii	1	0	0	1	0
Trudno powiedzieć	5	1	9	4	9

Blisko trzy czwarte zwolenników AWS odrzuca, co oczywiste, możliwość poparcia w wyborach koalicji SLD-UP. Niemal połowa wyraża także niechęć do PPS. Ponad jedna czwarta sympatyków Akcji z pewnością nie będzie głosować na PSL oraz UW.

Zdecydowana większość potencjalnego elektoratu PSL (74%) z niechęcią odnosi się do AWS. Wśród zwolenników PSL znaczny elektorat negatywny ma także UW (39%). Ponad jedna czwarta wyborców PSL nie będzie głosować na ChD III RP, blisko jedna piąta nie poprze UPR.

Sympatycy UW odrzucają przede wszystkim możliwość głosowania na „Samoobronę” oraz - w nieco mniejszym stopniu - na koalicję SLD-UP. Ponad jedna trzecia wyborców UW z pewnością nie odda swego głosu na KPEiR, a mniej niż jedna trzecia nie zamierza popierać AWS. Więcej niż co czwarty wyborca UW nie chce głosować na PPS, a co piąty deklaruje niechęć do PSL.

Zdecydowanym faworytem nadchodzących wyborów parlamentarnych jest koalicja **Sojuszu Lewicy Demokratycznej i Unii Pracy**. Zwolennicy tej koalicji są najbardziej zdeterminowani i zdecydowani - ponad dwie trzecie jest całkowicie pewnych, że w wyborach będą głosować właśnie na SLD i UP. Koalicja SLD-UP skupiła ogromną większość wyborców określających swoje poglądy jako lewicowe, a także odnoszących się krytycznie do obecnego rządu i obecnej sytuacji w kraju. Wśród sympatyków tej koalicji zdecydowanie najbardziej nie lubiany jest rządzący AWS. Jednocześnie dla wielu zwolenników są to ugrupowania jedyne w swoim rodzaju - co czwarty wyborca nie widzi możliwości głosowania na jakiegokolwiek inne ugrupowanie niż koalicja SLD-UP. Dla części wyborców tej koalicji poważniejszą alternatywę polityczną stanowi tylko PSL, a dla niektórych pewną siłą przyciągającą ma także Platforma Obywatelska.

Dla zwolenników **Polskiego Stronnictwa Ludowego** najważniejszą alternatywę wyborczą stanowi możliwość głosowania na koalicję SLD-UP. Niewielka część wyborców PSL obdarza sympatią PO oraz „Samoobronę”. W porównaniu z innymi ugrupowaniami elektorat PSL należy do najbardziej pewnych i stabilnych. Wyborcy PSL zdecydowanie dystansują się wobec AWS, również UW nie jest wśród zwolenników tej partii najbardziej lubiana.

O **Akcji Wyborczej „Solidarność”** można powiedzieć, że jest obecnie ugrupowaniem najbardziej izolowanym politycznie. Jako partia rządząca zbiera wszystkie negatywne konsekwencje ogólnego spadku nastrojów społecznych i wzrostu krytycyzmu w stosunku do różnych dziedzin życia społeczno-politycznego. Także w efekcie wprowadzanych przez siebie mniej lub bardziej udanych reform AWS - z jednej strony ma bardzo wielu przeciwników, z drugiej - cieszy się tylko śladową sympatią wyborców innych niż własny elektorat.

Relatywnie nie najniższy wskaźnik pewności głosowania świadczy, że wśród zwolenników tego ugrupowania pozostali wyborcy wierni i raczej mało skłonni do zmiany swych preferencji (84% z nich wyraża pewność, że będzie głosować na AWS, w tym 45% w sposób zdecydowany). Można jeszcze dodać, że w ciągu ostatniej dekady w podobnej, choć nie tak trudnej, sytuacji była pod koniec okresu sprawowania władzy większość ugrupowań rządzących.

Sytuacja **Unii Wolności** jest także trudna. Mimo utraty części elektoratu na rzecz PO ciągle jeszcze wielu obecnych zwolenników UW (więcej niż co trzeci) pozostaje na rozdrożu i nie ma pewności, czy rzeczywiście w jesiennych wyborach poprze to ugrupowanie. Z drugiej jednak strony UW jest partią bliską prawie co czwartemu wyborcy PO i niemal co dziesiątemu zwolennikowi AWS, a więc ma pewne szanse powiększenia swego elektoratu. Możliwość poparcia tego ugrupowania zdecydowanie odrzuca ponad jedna czwarta głosujących.

Także **Platforma Obywatelska** ma relatywnie wielu niepewnych zwolenników. Jednocześnie spośród wszystkich ugrupowań PO ma największe możliwości zwiększenia swego stanu posiadania i - co dość niezwykle na naszej scenie - zbiera głosy wyborców zarówno z prawej, jak i lewej strony⁵. O potencjale politycznym PO świadczy także fakt, że spotyka się ona z niewielką niechęcią innych wyborców. Wydaje się, że nieokreśloność i usytuowanie w poprzek istniejących podziałów stanowi na razie przyciągającą siłę Platformy, jednak w przyszłości może być także źródłem jej słabości.

Biorąc pod uwagę wyłącznie sympatie i antypatie elektoratów poszczególnych ugrupowań można powiedzieć, że PO i UW - mimo animozji dzielących polityków i przywódców - pozostają ugrupowaniami bliskimi sobie. Także stosunkowo wielu (jedna trzecia) zwolenników AWS z sympatią odnosi się do PO i bierze pod uwagę możliwość głosowania na to ugrupowanie. Sympatia ta nie jest odwzajemniona. Warto jeszcze podkreślić, że po utworzeniu PO, mimo spadku poparcia dla niektórych partii, w sumie

⁵ Gdyby ta inicjatywa nie pojawiła się na naszej scenie, AWS oraz koalicja SLD-UP zyskałyby w podobnym stopniu (jako partie drugiego wyboru). Jednak przede wszystkim obie partie wyznaczające na naszej scenie najważniejszą oś podziałów są w podobny sposób odrzucane przez wyborców PO.

najbardziej liczące się ugrupowania centroprawicy zbierają przeciętnie nieco więcej głosów niż przed powołaniem tej inicjatywy. W ostatnich dwunastu miesiącach średnie łączne poparcie dla AWS i UW wyniosło 23% (maksymalnie 27% przed wyborami prezydenckimi we wrześniu 2000, minimalnie po 21% w listopadzie 2000 i styczniu 2001), podczas gdy marcowe łączne poparcie dla AWS, UW i PO mimo dużego spadku w stosunku do lutego wynosi 27%.

Ogólnie można powiedzieć, że deklaracje wyborcze zwolenników ugrupowań prawicowych i centroprawicowych są mniej pewne od deklaracji zwolenników partii postrzeganych jako lewicowe, a także „starych” partii, wywodzących swój rodowód z PRL. Skomplikowana sytuacja po prawej stronie sceny politycznej sprawia, że wielu wyborców ciągle stoi przed dylematem, na którą partię głosować. Wątpliwości te nie muszą jednak oznaczać jakiegoś większego niż przeciętnie faktycznego politycznego zagubienia, ponieważ łatwość deklarowania wyborczej niepewności jest także związana z poziomem wykształcenia.

Opracował

Krzysztof PANKOWSKI

A N E K S

Tabela 1. Na które z tych partii na pewno nie głosował(a)by Pan(i)? Proszę wybrać nie więcej niż trzy takie partie

(%)

	AWS	ChD III RP	KPEiR	PO	PPS	PSL	PLD	ROP
Ogółem	61	29	9	13	14	10	3	10
Płeć								
Mężczyźni	62	35	9	14	12	9	3	10
Kobiety	59	23	10	11	16	10	4	10
Wiek								
18-24 lat	60	37	8	7	25	10	10	8
25-34	56	18	19	9	17	16	6	8
35-44	57	34	9	11	14	11	2	8
45-54	66	32	11	14	9	5	2	9
55-64	75	32	3	21	10	10	0	13
65 lat i więcej	55	25	2	14	9	7	1	14
Miejsce zamieszkania								
Wieś	63	21	10	13	12	7	4	7
Miasto do 20 tys.	57	36	2	11	14	9	1	8
20-100 tys.	64	29	10	12	13	7	2	17
101-500 tys.	54	37	10	8	15	11	2	10
501 tys. i więcej mieszk.	66	31	11	21	15	16	6	10
Wykształcenie								
Podstawowe	57	26	6	15	9	3	3	7
Zasadnicze zawodowe	64	28	5	13	11	11	3	9
Średnie	65	31	10	12	17	12	3	10
Wyższe	50	30	20	9	17	11	3	15
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier., inteligencja	49	27	20	7	19	9	5	12
Prac. umysł. niż. szczebla	48	26	17	8	16	18	1	9
Pracownicy fiz.- umysł.	41	25	9	14	23	15	8	6
Robotnicy wykwalifikowani	68	26	9	12	7	12	3	14
Robotnicy niewykwalifik.	82	34	11	11	0	10	0	5
Rolnicy	77	24	4	24	15	3	3	4
Pracujący na własny rach.	74	42	13	7	8	21	0	0
Bierni zawodowo								
Renciści	67	33	3	18	5	3	2	12
Emeryci	61	29	3	15	12	6	0	13
Uczniowie i studenci	55	46	9	11	28	12	11	6
Bezrobotni	65	25	9	10	14	3	7	12
Gospodynie domowe i inni	62	21	16	10	16	14	3	5
Pracuje w:								
inst. państw., publicznej	48	29	13	10	16	15	4	12
spółce właścicieli	53	21	11	4	22	11	2	10
prywatnych i państwa	70	32	14	16	12	13	5	5
sekt. pryw. poza rolnict.	77	22	3	25	13	2	3	4
prywatnym gosp. rolnym								
Dochody na jedną osobę								
Do 275 zł	62	20	6	11	14	4	1	9
276-399	70	31	6	19	8	10	1	10
400-549	58	20	8	11	14	7	4	8
550-799	69	28	11	17	9	5	1	15
Powyżej 799 zł	62	44	14	10	12	12	2	10
Ocena własnych war. mater.								
złe	69	32	7	13	13	6	1	10
Średnie	63	26	8	13	11	9	3	10
Dobre	45	31	14	10	19	17	7	9
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	56	10	4	13	22	0	1	7
Raz w tygodniu	56	21	10	9	17	11	3	9
1-2 razy w miesiącu	64	30	4	16	5	14	4	9
Kilka razy w roku	71	47	15	15	6	10	5	7
W ogóle nie uczestniczy	70	58	10	21	11	2	4	21
Poglądy polityczne								
Lewica	86	42	5	19	6	4	2	13
Centrum	57	27	14	10	11	7	5	12
Prawica	31	11	13	7	33	22	4	4
Trudno powiedzieć	43	24	7	5	6	10	2	7

(continued)

Tabela 1 cd. Na które z tych partii na pewno nie głosował(a)by Pan(i)? Proszę wybrać nie więcej niż trzy takie partie

(%)

	SLD + UP	UPR	UW	"Samoobrona"	Inna	Nie ma takiej partii	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	20	17	28	25	1	1	10	643
Płeć								
Mężczyźni	21	15	32	26	1	0	7	335
Kobiety	19	19	23	23	0	1	13	309
Wiek								
18-24 lat	24	7	19	20	0	0	11	72
25-34	25	14	25	32	0	0	7	116
35-44	21	18	32	28	1	0	8	127
45-54	16	23	28	26	1	0	9	150
55-64	16	17	38	23	3	1	2	72
65 lat i więcej	19	15	24	16	1	5	21	108
Miejsce zamieszkania								
Wieś	16	17	33	17	1	1	15	229
Miasto do 20 tys.	25	18	22	28	3	0	11	63
20-100 tys.	17	15	36	23	0	2	6	122
101-500 tys.	23	19	20	33	1	1	8	147
501 tys. i więcej mieszk.	26	15	18	32	0	0	4	82
Wykształcenie								
Podstawowe	15	13	30	17	1	3	19	151
Zasadnicze zawodowe	20	16	31	16	1	0	13	161
Średnie	21	21	27	25	1	0	4	243
Wyższe	28	14	20	52	0	0	4	88
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier., inteligencja	32	11	15	59	0	0	5	53
Prac. umysł. niż. szczebla	28	22	18	34	0	0	6	69
Pracownicy fiz.- umysł.	27	10	31	35	1	0	10	37
Robotnicy wykwalifikowani	20	15	36	25	3	0	10	62
Robotnicy niewykwalifik.	7	16	37	11	0	0	8	19
Rolnicy	16	23	46	7	0	0	4	34
Pracujący na własny rach.	17	21	36	14	2	0	7	30
Bierni zawodowo								
Renciści	11	6	37	11	2	0	18	63
Emeryci	17	18	29	20	1	4	14	134
Uczniowie i studenci	12	7	26	29	0	0	3	42
Bezrobotni	23	20	18	19	0	0	14	68
Gospodynie domowe i inni	24	39	15	26	0	0	3	31
Pracuje w:								
inst. państw., publicznej	26	16	27	36	0	0	7	125
spółce właścicieli								
prywatnych i państwa	29	13	19	33	2	0	11	62
sekt. pryw. poza rolnict.	19	14	31	30	1	0	5	117
prywatnym gosp. rolnym	14	25	49	7	0	0	6	39
Dochody na jedną osobę								
Do 275 zł	12	26	30	25	1	1	12	79
276-399	8	14	29	11	0	0	14	76
400-549	22	15	33	21	2	2	15	114
550-799	21	21	30	28	1	0	8	90
Powyżej 799 zł	24	17	23	42	0	0	2	129
Ocena własnych war. mater.								
Złe	16	16	33	22	1	0	10	210
Średnie	17	19	30	23	0	2	11	287
Dobre	31	13	16	32	2	0	7	147
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	24	18	39	17	1	1	8	52
Raz w tygodniu	26	18	27	27	1	1	12	331
1-2 razy w miesiącu	13	17	37	16	1	3	9	93
Kilka razy w roku	11	20	18	26	1	0	6	104
W ogóle nie uczestniczy	8	4	25	26	0	0	8	62
Poglądy polityczne								
Lewica	1	22	35	22	1	1	4	248
Centrum	12	15	27	28	1	0	14	175
Prawica	65	14	23	34	0	0	5	150
Trudno powiedzieć	10	9	15	9	1	5	31	70